

PRIRUČNIK ZA UKLJUČIVANJE GRAĐANA I GRAĐANKI I ORGANIZACIJA CIVILNOG DRUŠTVA U JAVNU POLITIKU

**PRIRUČNIK ZA
UKLJUČIVANJE GRAĐANA I GRAĐANKI
I ORGANIZACIJA CIVILNOG DRUŠTVA
U JAVNU POLITIKU**

Beograd, 2013.

**PRIRUČNIK ZA
UKLJUČIVANJE GRAĐANA I GRAĐANKI
I ORGANIZACIJA CIVILNOG DRUŠTVA
U JAVNU POLITIKU**

Izdavač

Beogradski centar za bezbednosnu politiku
www.bezbednost.org

Đure Jakšića 6/5, 11000 Beograd
Tel/Faks: 011 3287 334 i 011 3287 226
Email: office@bezbednost.org

Autorka

Tanja Azanjac Janjatović

Lektura

Tatjana Hadžić Jovović

Dizajn i prelom

Marko Marinković

Štampa

UNAGRAF

Tiraž

150

ISBN

978-86-6237-042-6

© BCBP

All rights reserved.

CIP - Каталогizacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd

321.011.5(497.11)(035)
32.019.5(497.11)(035)

A3AЊAЦ, Тања, 1973-

Priručnik za uključivanje građana i
građanki i organizacija civilnog društva u
javnu politiku / [autorka Tanja Azanjac]. -
Beograd : Beogradski centar za bezbednosnu
politiku, 2013 (Beograd : Unagraf). - 34 str.
; 25 cm

Tiraž 150. - Str. 6: Uvodna reč / Maja
Bjeloš. - Bibliografija: str. 34.

ISBN 978-86-6237-042-6

a) Цивилно друштво - Србија - Приручници
b) Политичка јавност - Србија - Приручници
COBISS.SR-ID 203267852

Ova publikacija nastala je u okviru projekta Unapređenje primene
Rezolucije 1325 SB UN Žene, mir i bezbednost na zapadnom
Balkanu (2011–2013) koji UN Women sprovodi uz finansijsku
podršku Vlade Kraljevine Norveške.

Stavovi izraženi u publikaciji pripadaju isključivo autorima i ne
predstavljaju nužno stavove UN Women, Ujedinjenih nacija ili
bilo koje druge organizacije pod okriljem UN-a.

Sadržaj

Uvodna reč.	6
Zašto je učestvovanje jedan od ključnih pokretača razvoja društva?	7
Koje mogućnosti zakonski okvir nudi građanima/kama za uključivanje u donošenje javnih/bezbednosnih politika?	10
Legislativa koja uređuje rad organizacija civilnog društva	10
Legislativa koja uređuje učestvovanje građana/ki u bezbednosti	11
Kako razumeti temu bezbednosti u savremenom društvu i koje se sve institucije njom bave?	13
Razumevanje bezbednosti	13
Kako izgleda sistem nacionalne bezbednosti Republike Srbije?	17
Mesto susreta civilnog društva i institucija – javne politike	19
Koje su faze procesa odlučivanja o javnim politikama?	19
Kako uključiti javnost/građane/civilne organizacije?	23
Kako postići različite nivoe angažovanosti tokom odlučivanja?	23
Zašto je važno organizacije civilnog društva partnerski uključivati u implementaciju, nadgledanje i evaluaciju politika?	31
Kako do partnerstva sa organizacijama civilnog društva tokom sprovođenja programa?	32
Izvori	34

Uvodna reč

Proces sprovođenja Nacionalnog akcionog plana za primenu Rezolucije 1325 o ženama, miru i bezbednosti u Srbiji (NAP 1325) od usvajanja do danas „trpi“ kritike civilnog društva zato što je nedovoljno transparentan i zato što ne uključuje sve zainteresovane organizacije, institucije i/ili pojedince u sprovođenje i nadzor sprovođenja Rezolucije. Beogradski centar za bezbednosnu politiku nastojao je u prethodnom periodu da konsultacijama uključi veći broj različitih organizacija civilnog društva i pojedinaca u nadzor primene NAP-a 1325. Štaviše, BCBP je krajem 2012. godine inicirao širok dijalog između Multisektorskog koordinacionog tela (MSKT) i predstavnika civilnog društva, koji je trebalo da bude prvi korak ka uspostavljanju platforme za redovnu komunikaciju i partnerstvo državnih organa sa predstavnicima civilnog društva tokom sprovođenja NAP-a.

Imajući na umu prethodno pomenuto, namera nam je bila da izradom ovog priručnika, u kome je dat prikaz mogućnosti za zajedničku saradnju, podstaknemo vladine i nevladine institucije i organizacije da razviju održiv i stalan mehanizam za saradnju i komunikaciju. Time se može povećati transparentnost sprovođenja NAP-a 1325 i omogućiti da njegovo sprovođenje bude inkluzivno i otvoreno za sve zainteresovane koji žele da se u to uključe.

Pred vama se nalazi priručnik za uključivanje građana i građanki, i organizacija civilnog društva u javnu politiku. On treba da podstakne veće uključivanje građana i građanki u odlučivanje o rodnoj ravnopravnosti i bezbednosti. Priručnik je prvenstveno namenjen predstavnicima državnih organa u sektoru bezbednosti, koji su zaduženi za sprovođenje Nacionalnog akcionog plana za primenu Rezolucije 1325 u Srbiji, ali i svim građanima i građankama, kao i njihovim udruženjima, koji žele da se uključe u kreiranje, sprovođenje i nadzor politika rodne ravnopravnosti u sektoru bezbednosti.

Ovaj priručnik pruža pregled mehanizama i sredstava, odnosno načina na koje državni organi mogu uključiti građane i građanke u svoj rad. On, takođe, pruža informacije o pravima i mogućnostima građana/ki da aktivno učestvuju u kreiranju javnih politika iz oblasti bezbednosti, ali i u njihovom sprovođenju i nadzoru. Pored toga, u priručniku su predstavljene i primeri dobre prakse iz drugih država u kojima je postignut visok stepen uključivosti predstavnika civilnog društva u različite faze odlučivanja o javnim politikama.

*Maja Bjeloš
istraživačica*

Beogradski centar za bezbednosnu politiku

Uključivanje građana i građanki i organizacija civilnog društva u javnu politiku

Tanja Azanjac Janjatović¹

Zašto je učestvovanje jedan od ključnih pokretača razvoja društva?

Turbulentnost i svakodnevni izazovi sa kojima se susrećemo često predstavljaju prepreku u razumevanju toga kako građani/ke, ukoliko aktivno učestvuju, mogu uticati na razvoj društva, posebno na ishode tranzicije.

Participacija – (lat. *participare*): učestvovanje, sudelovanje, biti deo nečega, deliti nešto, zajedničko uživanje nekog dobra.

Nastanak organizacija civilnog društva (OCD) najčešće se vezuje za početak devedesetih godina, upravo za vreme kada započinje period političke tranzicije u Srbiji. Posebno je period nakon 2000, odnosno dalji proces demokratizacije, doneo značajan broj izazova za pojedinca, što je uticalo na gubitak motiva građana da aktivno učestvuju u procesima donošenja politika i odluka na svim nivoima. Sa druge strane, činjenice govore da se uloga države u procesu demokratizacije u savremenom svetu menja, te ona od države koja predstavlja „aparatus upravljanja nad građanima“ sve više postaje „uslužni servis građana“ (Đorđević 2011). U tom kontekstu, ukoliko počiva samo na onima koji donose odluke i na malom broju onih koji direktno kreiraju politike, ni odgovornost koja postoji tokom odlučivanja, kreiranja politika i usluga za građane/ke neće moći adekvatno da odgovori na potrebe različitih grupa građana/ki. Iz tog razloga, učestvovanje građana/ki, razvijeno civilno društvo, predstavlja jedan od ključnih kapaciteta koji obezbeđuje kontinuirani i održivi razvoj jednog društva.

Ukratko, učestvovanje javnosti – građana i građanki, predstavlja ključni princip demokratske prakse i dobrog upravljanja, zasnovan na pravima građana i građanki da zajedno sa svim zainteresovnim stranama učestvuju u odlučivanju i kreiranju politika koje utiču na kvalitet života u određenom društvu i usmeravaju njegov dalji razvoj.

Izazovi sa kojima se kao društvo svakodnevno susrećemo govore o tome da je značajno da svi učestvujemo u njihovom prevazilaženju! Naime, i bogatije, razvijenije i odgovornije države nisu u stanju da kvalitetno odgovore na potrebe građana ukoliko ih sami građani/ke ne artikuliraju, omogućujući da ih razumeju oni koji donose odluke i učestvuju

¹ Nezavisna konsultantkinja.

u dijalogu o kreiranju intervencija koje najefikasnije – štedeći resurse – odgovoraju na određene potrebe.

Koncept učestvovanja građana ne samo da omogućava podelu moći tokom odlučivanja već predstavlja i podelu odgovornosti za ishode. Takođe, uključivanje građana/ki daje veći legitimitet donosiocima odluka, utiče na jačanje odnosa unutar zajednice, te podstiče kreiranje zajedničkog identiteta, čime se motivišu i okupljaju svi resurse društva (ljudski i materijalni) radi rasta i razvoja.

Kodeks dobre prakse NVO pokazuje na koji način organizacije civilnog društva, u svojim različitim svojstvima i ulogama (kao javni zastupnici, davaoci usluga itd.), mogu doprineti i doprinose razvoju.

KOJA JE ULOGA I DOPRINOS NEVLADINIH ORGANIZACIJA U ODLUČIVANJU?

1. Javno zastupanje

- pokreću rešavanje pitanja, iznose zabrinutost i, potrebe određene korisničke grupe, te stanovište ili interes šire javnosti koji još nisu pokriveni zakonodavstvom ili nekim drugim dokumentom sektorskih politika, njihovim instrumentima ili merama;
- garantuju da će biti razmatrane potrebe i interesi zainteresovanih subjekata koji su pogođeni nactom politika;
- utiču na donosiocce odluka pre glasanja;
- prate i objavljuju da li je inicijativa te politike došla do korisnika kojima je namenjena, te da li je postigla nameravani rezultat za društvo;
- lobiraju za obnovu politike iznošenjem ograničenja ili nuspojave sadašnje politike da bi bilo odgovoreno potrebama korisnika ili građana.

2. Informisanje i podizanje svesti

- usredsređuju se na podizanje svesti javnosti, na objašnjavanje toga koja je korist ili koji su nedostaci i uticaj tih politika;
- informišu članove, korisnike i ključne grupe građana o procesu pravljenja nacrta, te o odlukama o politikama i o njihovim mogućim posledicama i koristima;
- dele s javnim vlastima nalaze NVO, uključuju i predstavljaju članove, korisnike i ključne grupe građana;
- deluju kao kanali kojima dolaze do građana kako bi ih saslušali, reagovali i informisali.

3. Inovacija

- pronalaze nova rešenja i pristupe;
- pokazuju kako se na dnevni red mogu staviti ona rešenja koja se odnose na politike;
- nude rešenja uvođenjem novih pristupa, te praktična rešenja i konkretne modele koji donose korist određenim grupama korisnika.

4. Stručnost i saveti

- utvrđuju sadašnje i buduće potrebe u društvu i nude ključne pravce daljeg angažovanja (alternativne mogućnosti i rešenja);
- obezbeđuju analize i istraživanja o pitanjima koja se razmatraju da bi informisale i uticale na donosiocce odluka;
- postavljaju dodatne prioritete koje treba uključiti u nacrt politika;
- prikupljaju dokaze ili obavljaju istraživanja o uticaju tih politika;
- obavljaju istraživanja i analize da bi bile otkrivene „rupe“ u sadašnjoj inicijativi politika i da bi bila pronađena logička podloga za preformulisanje politika.

5. Pružanje usluga

- podstiču kreiranje politike na osnovu analize potreba korisnika;
- zalažu se za oblikovanje alternativnih politika i pružanje usluga nedostupnih za određenu korisničku grupu;
- prate kvalitet, održivost, delotvornost politika i programa, kao i stvarnih slučajeva;
- identifikuju prepreke i prikupljaju dokaze da bi ilustrovale sve veće potrebe koje zahtevaju da politike budu preformulisane.

6. Funkcija javnog nadzora, kontrole i upozorenja

- prate proces pripreme nacrta da bi osigurale da će biti uzeta u obzir pitanja koja se odnose na zainteresovane subjekte;
- prate odlučivanje, proveravajući da li je demokratsko, inkluzivno, transparentno i delotvorno;
- prate učinak politika da bi se uverile da su nameravani ciljevi postignuti;
- procenjuju i obezbeđuju da se politike sprovode kako je nameravano.

Preuzeto iz Priručnika za učešće građana i civilnog društva u procese odlučivanja: primena Kodeksa dobre prakse. Beograd, Građanske inicijative, 2011.

Koje mogućnosti zakonski okvir nudi građanima/kama za uključivanje u donošenje javnih/bezbednosnih politika?

Jedna od značajnih funkcija države jeste pružanje bezbednosti građanima/kama, kako na lokalnom, tako i na nacionalnom nivou. Bezbednosna politika jedne države, stoga, predstavlja svakako jednu od važnijih državnih politika. Međutim, upravo zbog njene važnosti, stiče se utisak da institucije koje su zadužene za brigu o bezbednosti građana ostaju zatvorene i nedovoljno uključuju građane/ke. Kako bi bilo promovisano veće uključivanje, korisno je napraviti kratak pregled legistative koja ukazuje na prava građana/ki da aktivno učestvuju kako u kreiranju javnih politika, tako i konkretno u kreiranju i sprovođenju politika iz oblasti bezbednosti.

Kao što je već rečeno, saradnja državnih institucija i civilnih organizacija u Srbiji još čeka svoju punu afirmaciju. Međutim, napravljeni su značajni koraci u uspostavljanju uslova za učestvovanje građana/ki, posebno u kreiranju, sprovođenju i nadzoru javne politike. U nastavku teksta dat je pregled najznačajnijih dokumenta koji definišu/preporučuju mehanizme i načine uključivanja građana i ukazuju na njihov značaj.

Legislativa koja uređuje rad organizacija civilnog društva

Zakon o udruženjima

Najznačajniji dokument koji direktno utiče na unapređivanje saradnje civilnih organizacija i država predstavlja Zakon o udruženjima građana (2009). Donošenju Zakona o udruženjima prethodila je devet godina duga borba organizacija civilnog društva za donošenje jednog modernog i funkcionalnog zakona, koji će urediti rad organizacija civilnog društva i ujedno obezbediti efikasan okvir za saradnju sa institucijama. Radi obezbeđivanja kontinuirane saradnje civilnog društva i države, u aprilu 2010. godine osnovana je *Kancelarija za saradnju sa civilnim društvom Vlade Republike Srbije*, koja predstavlja svojevrsnu kontakt tačku države u dijalogu sa civilnim organizacijama.

PRAVNI OKVIR ZA UČESTVOVANJE GRAĐANA U EVROPSKOJ UNIJI:

- Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima
- Evropska povelja o lokalnoj samoupravi
- Evropska povelja o aktivnom građanstvu
- Evropska povelja o učestvovanju omladine u javnom životu na lokalnom i regionalnom nivou
- Lisabonski sporazum
- Preporuke Komiteta ministara Saveta Evrope

Ključne ingerencije osnovane Kancelarije odnose se na: i. podsticanje i obezbeđivanje dijaloga državne uprave sa civilnim društvom o pitanjima koja su od zajedničkog interesa; ii. učestvovanje u pripremi i praćenju sprovo-

đenja strateških dokumenta koje obezbeđuju nesmetani rad i kreiranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog sektora; iii. iniciranje donošenja propisa i drugih opštih akata kojima se uređuje položaj civilnih organizacija; iiiii. praćenje i pripremanje izveštaja o utrošku sredstava države namenjene civilnim organizacijama; iv. saradnju sa nadležnima tokom programiranja i upravljanja pristupnim i drugim evropskim fondovima; v. informisanje civilnog društva o svim značajnim temama itd.

Značajne internet-strane na kojima postoje informacije o ovoj temi su: <www.civilnodrustvo.gov.rs>, <www.gradjanske.org>, <www.crnps.rs>.

PRAVNI OKVIR ZA NEPOSREDNO UČESTVOVANJE GRAĐANA U REPUBLICI SRBIJI ČINE:

- Ustav Republike Srbije
- Zakon o državnoj upravi
- Zakon o lokalnoj samoupravi
- Zakon o referendumu i narodnoj inicijativi
- Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja
- Statuti gradova i opština

Legislativa koja uređuje učestvovanje građana/ki u bezbednosti

Radi boljeg razumevanja toga koji su sve zakonski osnovi za učestvovanje građana/ki u kreiranju, implementaciji i nadzoru javnih politika u sektoru bezbednosti, Beogradski centar za bezbednosnu politiku realizovao je istraživanje pod nazivom „Učestvovanje građana i njihovih udruženja u bezbednosnoj politici“. Prema nalazima istraživanja, postojeći zakonski okvir pruža dovoljno osnova za uključivanje građana u definisanje i realizaciju bezbednosne politike. U prilogu navodimo najznačajnija dokumenta koja ukazuju na to da se, barem deklarativno, razume značaj i uloga učestvovanja građana.

USTAV REPUBLIKE SRBIJE

U Ustavu su navedena prava građana i građanki da učestvuju u postupku donošenja zakona i drugih instrumenata javnih politika, kao i u nadzoru sprovođenja bezbednosne politike i rada aktera (institucija) sektora bezbednosti.

Konkretnije, Ustavom je zagarantovano: pravo na učestvovanje u upravljanju javnim poslovima, pravo na slobodan pristup informacijama od javnog značaja, pravo na predlaganje zakona, pravo na referendum, pravo na slobodu govora i udruživanja, pravo na peticiju organima vlasti i sl.

ZAKON O DRŽAVNOJ UPRAVI

Poslovníkom Vlade Republike Srbije propisano je da je „predlagač zakona obavezan da u pripremi zakona kojim se bitno menja uređenje nekog pitanja ili uređuje pitanje koje posebno zanima javnost, sprovede javnu raspravu“. Takođe, Poslovníkom Vlade predviđeno je i to da predlagač, kao prilog uz nacrt zakona, treba da priloži analizu efekata zakona (član 40 Poslovníka).

Zakoni i strategije iz oblasti bezbednosti

Većina zakona koji uređuju rad institucija sektora bezbednosti doživljava civilne organizacije kao partnere i aktore koji učestvuju u radu sektora. U svim značajnijim zakonima navedeno je učestvovanje građana/ki i načelno su definisane oblasti saradnje.

ZAKON O POLICIJI

Član 6 i član 188 – „Policija saraduje sa nevladinim i drugim organizacijama (...) radi razvijanja partnerstva u sprečavanju ili otkrivanju delikata i njihovih učinilaca i ostvarivanja drugih bezbednosnih ciljeva.“

Član 170 – Ministar može da donosi akte o saradnji sa nedržavnim subjektima i da osniva koordinaciona tela „od značaja za sprečavanje i otkrivanje delikata i njihovih učinilaca i za ostvarivanje drugih bezbednosnih ciljeva“.

Predviđeno je da spoljašnju kontrolu policije vrše „(...) i drugi zakonom ovlašćeni organi i tela (...) čija su ovlašćenja utvrđena posebnim zakonom i odnose se na pristup odgovarajućim informacijama, kontakt sa nadležnim policijskim službenicima, pravo na dobijanje odgovora na pitanja i druga zakonom utvrđena prava“.

Član 180 – predviđa da pritužbe građana na rad policije u drugom stepenu rešava komisija sastavljena od tri člana: predstavnika policije, predstavnika Sektora unutrašnje kontrole policije i predstavnika javnosti, koga imenuje ministar, na predlog organa lokalne samouprave ili ako je reč o predstavniku javnosti u komisiji u sedištu ministarstva, takođe ga imenuje ministar, na predlog organizacija stručne javnosti i organizacija civilnog društva. Poziv za određivanje predstavnika javnosti objavljuje se u sredstvima javnog informisanja.

ZAKON O ODBRANI

Član 76 – Ministarstvo odbrane može finansirati projekte i aktivnosti onih udruženja građana koja „programe svog rada zasnivaju na aktivnostima u oblastima od značaja za odbranu“.

Strategija nacionalne bezbednosti – „(...) saradnja državnih organa sa medijima, organizacijama civilnog društva i građanima važna (je) pretpostavka unapređenja zaštite života i imovine građana.“

Strategija razvoja Ministarstva unutrašnjih poslova (2011–2016) – sadrži odredbe o razvijanju i unapređivanju saradnje sa građanima, prvenstveno daljim razvijanjem prakse rada policije u zajednici, kao i razvijanjem partnerstava sa civilnim društvom. Strategijom je predviđeno da MUP treba da osmisli održavanje redovnih konsultacija sa predstavnicima OCD-a, kako na nacionalnom, tako i na lokalnom nivou.

Kao što tabela pokazuje, zakonski okvir navodi i preporučuje da građani/ke budu uključeni u sve značajnije oblasti bezbednosne politike, čime se država deklarativno odredila i prihvatila civilnu kontrolu sektora. Time je prva značajna bitka dobijena. Dalje sledi razvoj mehanizama i prakse uključivanja građana/ki. Ideja priručnika koji je pred čitaocima jeste da skromno doprinese promovisanju i motivisanju kako predstavnika civilnog sektora, tako i odgovornih i zaposlenih u sektoru bezbednosti. U daljem tekstu dat je kratak pregled ključnih tema vezanih za razumevanje bezbednosti u savremenom društvu, odnosno

kratak pregled institucionalnog okvira, što može pomoći predstavnicima civilnog sektora da jasnije definišu interes i tačku saradnje sa institucijama.

Kako razumeti temu bezbednosti u savremenom društvu i koje se sve institucije njom bave?

Razumevanje bezbednosti

U savremenom društvu, s obzirom na izazove sa kojima se susrećemo i promenjenu ulogu države, samo razumevanje bezbednosti dosta je šire definisano. Naime, tradicionalno shvatanje definiše bezbednost kao stanje u kome države nisu izložene vojnim pretnjama. U takvim okvirima bezbednost je posmatrana isključivo kao vojna bezbednost države, tj. kao očuvanje ili odbrana teritorije od spoljnih napada. Po završetku Hladnog rata otvaraju se do tada nevidljiva i marginalizovana bezbednosna pitanja. Porastom ekonomskih, socijalnih i ekoloških izazova sa kojima se države suočavaju, otvaraju se i pitanja novih bezbednosnih rizika i pretnji. Izazovi, kao što su klimatske promene, opasnost od upotrebe nuklearnog oružja, siromaštvo, narkomanija, trgovina ljudima, nasilje u porodici itd., zahtevaju da se proširi tradicionalno poimanje bezbednosti čiji su fokus bila država i jačanje vojnog sektora. Tako se pod nacionalnom bezbednošću danas podrazumeva i odgovornost države za stanje bezbednosti pojedinaca, tj. za stanje ljudske bezbednosti.

„Ljudska bezbednost u najširem smislu obuhvata daleko više od odsustva nasilnog sukoba. Ona obuhvata ljudska prava, dobru vladavinu, pristup obrazovanju i zdravstvenoj zaštiti, kao i stvaranje uslova u kojima će svaki pojedinac imati šansu i izbor da ostvaruje vlastiti potencijal. Svaki korak u ovom pravcu predstavlja takođe i korak ka smanjenju siromaštva, postizanju ekonomskog rasta i sprečavanju sukoba. Sloboda od uskraćenosti, sloboda od straha i sloboda koja omogućava da buduće generacije naslede zdravu životnu sredinu predstavljaju međuzavisne temelje ljudske, a zbog toga i nacionalne bezbednosti.“

Kofi Annan. Secretary-General Salutes International Workshop on Human Security in Mongolia. Two-Day session in Ulaanbaatar, May 8–10, 2000. Press Release SG/SM/7382. <<http://www.un.org/News/Press/docs/2000/20000508.sgsm7382.doc.html>>

U Izveštaju o Ljudskom razvoju iz 1994. godine konstatovano je da pitanja bezbednosti treba proširiti na sedam oblasti (UNDP 1994: 24–33):

1. **Ekonomska bezbednost** obuhvata probleme nezaposlenosti, zadržavanja radnog mesta, loših uslova na radu, nejednakosti prihoda, socijalnog osiguranja i beskućništvo.
2. **Bezbednost hrane** odnosi se na probleme fizičkog i ekonomskog pristupa ispravnoj hrani.
3. **Zdravstvena bezbednost** obuhvata posledice izazvane infektivnim i parazitskim bolestima, virusom HIV-a i drugim virusima, zagađenim vazduhom i vodom, kao i posledice neodgovarajućeg pristupa uslugama zdravstvenih službi.
4. **Bezbednost životne sredine** odnosi se na uništenje lokalnih i globalnih eko-sistema, nestašicu pijaće vode, poplave i druge prirodne nepogode, neracionalno krčenje šuma i zagađenje vode, vazduha i zemljišta.
5. **Lična bezbednost** obuhvata opasnost od fizičkog nasilja, koje mogu da vrše različiti akteri – od države do porodice – kao i bezbednost na radu i u saobraćaju.
6. **Politička bezbednost** obuhvata opasnost od upotrebe represivnih mera, pri čemu postoji mogućnost ugrožavanja i kršenja ljudskih prava (Stanarević i Ejodus 2009).
7. Sedma oblast ljudske bezbednosti odnosi se na **bezbednost zajednice** (Bjeloš *at all* 2010).

Država uspostavljanjem institucionalnog i normativnog okvira danas obavlja instrumentalnu funkciju – omogućava da pojedincu u široj zajednici bude pružena bezbednost u navedenim oblastima, odnosno ona pravovremno, a ne reaktivno deluje kako bezbednost pojedinca i šire zajednice ne bi bila ugrožena.

Međutim, instrumentalna funkcija države ne oslobađa pojedince odgovornosti za kreiranje i sprovođenje politika nacionalne, ljudske i lokalne bezbednosti. Naprotiv, učestvovanje građana, posebno građanki i marginalizovanih grupa u bezbednosnoj politici pomaže kreiranje adekvatnih odgovora na različite bezbednosne potrebe različitih društvenih grupa. U tom kontekstu, građani i građanke, kao i organizacije civilnog društva predstavljaju pre važne i nezaobilazne partnere državnih institucija nego samo subjekte nacionalne bezbednosti.

Ovako široko sagledavanje teme bezbednosti podrazumeva da se intervencije sprovedene radi očuvanja bezbednosti ne svode samo na kurativu, odnosno na intervenciju u slučajevima kada se dese okolnosti koje direktno ugrožavaju bezbednost u bilo kojoj od navedenih oblasti, već da se značajan deo borbe za bezbedno društvo odvija preventivno, gde organizacije civilnog društva mogu biti značajna podrška. Imajući na umu ovako definisanu temu bezbednosti, ne čudi što znatan broj organizacija civilnog društva vidi bezbednost kao važnu temu za pružanje usluga određenim grupama stanovništva, kao što je to slučaj sa organizacijama koje štite ljudska i manjinska prava ili sa organizacijama koje se bave unapređenjem pozicije i kvaliteta života ranjivih, osetljivih grupa stanovništva (žene, mladi i deca, osobe sa invaliditetom, socijalno ugrožene grupe stanovništva itd.). Pored ovih organizacija, postoji mali broj nezavisnih istraživačkih centara (eng. *think tanks*), koji

redovno sprovode istraživanja, realizuju obrazovne programe namenjene različitim akterima i zastupaju u oblasti bezbednosti. One su medijator koji posreduje između institucija i organizacija civilnog društva koje se bave određenim grupama stanovništva, te pomažu kako u istraživanju problema, tako i u artikulisanju i zastupanju određenih rešenja.

U prilogu je data lista organizacija koje se u okiru svojih mandata dosta bave i temom bezbednosti.

PREGLED ORGANIZACIJA CIVILNOG DRUŠTVA KOJE SE BAVE PITANJIMA BEZBEDNOSTI U REPUBLICI SRBIJI

1. Anti Trafiking Centar:
<www.atc.org.rs>; e-mail: office@ats.rs
2. ASTRA (Anti Trafficking Action):
<www.astra.org.rs>; e-mail: sos@astra.rs
3. Atlantski savet Srbije:
<www.atlanticcouncil.org.rs>; e-mail: office@atlanticcouncil.rs
4. Autonomni ženski centar:
<www.womenngo.org.rs>; e-mail: azc@azc.org.rs
5. Beogradska podrška eksploatisanoj deci i omladini:
<www.beosupport.co.rs>; e-mail: beosup@eUNET.rs
6. Beogradski centar za evropske integracije:
<www.becei.org>; e-mail: info@becei.org
7. Beogradski centar za ljudska prava:
<www.bgcentar.org.rs>; e-mail: bgcentar@bgcentar.org.rs
8. Beogradski fond za političku izuzetnost:
<www.bfpe.org>; e-mail: office@bfpe.org
9. Centar za bezbednosne studije:
<www.cbs-css.org>; e-mail: office@cbs-css.org
10. Centar za evroatlantske studije (CEAS):
<www.ceas.org>; e-mail: office@ceas.org
11. Centar za istraživanje etniciteta:
<www.ercbgd.org.rs>; e-mail: office@ercbgd.org.rs
12. Centar za liberalno-demokratske studije:
<www.clds.org.rs>;
13. Centar za mir i razvoj demokratije:
<www.caa.org.rs>; e-mail: caa@caa.org.rs
14. Centar za novu politiku:
<www.cnps.org>; e-mail: office@cnps.rs
15. Centar za praktičnu politiku:
<www.policycenter.info>; e-mail: office@policycenter.info
16. Centar za prava manjina:
<www.mrc.org.rs>; e-mail: office@mrc.org.rs
17. Centar za razvoj neprofitnog sektora:
<www.crnps.org.rs>; e-mail: info@crnps.org.rs
18. Centar za regionalizam:
<www.centarzaregionalizam.org.rs>; e-mail: centreg@nscable.net
19. Centar za ratnu traumu:
<www.wartrauma.org.rs>; e-mail: office@wartrauma.org
20. Centar za unapređenje pravnih studija:
<www.cups.org.rs>; e-mail: cups@cups.rs
21. CeSID:
<www.cesid.org>; e-mail: cesid@cesid.rs

22. Evroatlantska inicijativa
<www.eai.org.rs>
23. Evropski pokret u Srbiji:
<www.emins.org>; e-mail: office@ emins.org
24. Evropski pokret u Srbiji, Lokalno veće u Novom Pazaru:
<www.emins.org/mrezaepus/lokalna/index.htm#>
25. Evropski pokret u Srbiji, Lokalno veće u Valjevu:
<www.emins.org/mrezaepus/lokalna/index.htm#>
26. Fond centar za demokratiju:
<www.centaronline.org>; e-mail: info@centaronline.org
27. Fond za humanitarno pravo:
<www.hlc.org.rs>; e-mail: office@hlc-rdc.org
28. Forum NVO – Kraljevo:
<www.forumnvo.org.rs>; e-mail: info@forumnvo.org.rs
29. Forum za bezbednost i demokratiju:
<www.fbd.org.rs>; e-mail: fbd@fbd.org.rs
30. Forum za etničke odnose:
<janjicd@eunet.rs>; e-mail: ferbg@eunet.rs
31. Građanske inicijative:
<www.gradjanske.org>; e-mail: civin@gradjanske.org
32. Grupa 484:
<www.grupa484.org.rs>; e-mail: office@grupa484. org.rs
33. Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji:
<www.helsinki.org.rs>; e-mail: office@helsinki.org
34. Inicijativa mladih za ljudska prava:
<www.yihr.org>; e-mail: office@yihr.org
35. ISAC fond (International Security and Affairs Centre):
<www.isac-fund.org>; e-mail: office@isac-fund.org
36. Komitet pravnika za ljudska prava (RSCOM):
<www.rskom.org.rs>; e-mail: office@yucom.org.rs
37. Ne u NATO:
<www.neunato.org>
38. Novosadska novinarska škola:
<www.novinarska-skola.org.rs>; e-mail: office@novinarska-skola.org.rs
39. NUNS:
<www.nuns.org.rs>; e-mail: predsednik@nuns.rs
40. Odbor za građansku inicijativu:
<www.ogi.org.rs>; e-mail: ogi@ogi.org.rs
41. Otvoreni univerzitet Subotica:
<www.openunsubotica.co.rs>; e-mail: board@openunsubotica.rs
42. TransConflict:
<www.transconflict.com>; e-mail: ian.bancroft@transconflict.com
43. Transparentnost Srbija:
<www.transparentnost.org.rs>; e-mail: ts@transparentnost.org.rs
44. Udruženje diplomaca „George C. Marshall“ koledža, ALUMNI organizacija:
<www.marshallcenter.org>; e-mail: sjs@marshallcenter.org
45. Viktimološko društvo Srbije:
<www.vds.org.rs>; e-mail: vds@Eunet.rs
46. Žene u crnom:
<www.zeneucrnom.org.rs>; e-mail: zeneucrnom@gmail.com

*Preuzeto iz: Priručnik za rad lokalnih saveta za bezbednost,
Beogradski centar za bezbednostu politiku, 2011.*

Kako izgleda sistem nacionalne bezbednosti Republike Srbije?

Sistem nacionalne bezbednosti Republike Srbije čini veliki broj državnih i nezavisnih institucija, ali i privatnih i civilnih organizacija, koje deluju na nacionalnom i lokalnom nivou. Možemo reći da, prema funkciji koju ostvaruju u širem sistemu, sistem bezbednosti u Republici Srbiji (na nacionalnom nivou) čine tri vrste državnih tela (organa, institucija i organizacija):

1. Tela (organi, institucije i organizacije) koja direktno pružaju bezbednost građanima i državi, i čine užu sistem bezbednosti:

- a. Bezbednosno-informativna agencija
- b. Ministarstvo odbrane – Vojnoobaveštajna agencija, Vojnobezbednosna agencija, Generalštab, Vojska Srbije
- c. Ministarstvo unutrašnjih poslova – Policija
- d. Institucije sa određenim policijskim ovlašćenjima – Uprava za sprečavanje pranja novca, Poreska policija, Uprava carina, Uprava za izvršenje krivičnih sankcija
- e. Privatni subjekti koji su mimo sistema kontrole i nadzora – privatno obezbeđenje i detektivske agencije

2. Tela (organi, institucije i organizacije) koje nadziru i kontrolišu sprovođenje bezbednosne politike:

- a. Nezavisni državni organi, koje čine:
 - Poverenik za informacije od značaja
 - Poverenik za zaštitu ravnopravnosti
 - Zaštitnik građana
 - Državni revizor
 - Agencija za borbu protiv korupcije;
- b. Sudovi i tužilaštva;
- c. Narodna skupština Republike Srbije i njeni odbori, i to:
 - Odbor za odbranu i unutrašnje poslove
 - Odbor za kontrolu službi bezbednosti
 - Odbor za finansije
 - Komisija za praćenje sprovođenja Nacionalnog akcionog plana za primenu rezolucije 1325 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija;
- d. Javnost – mediji, naučne institucije, organizacije civilnog društva, privreda, građani i građanke.

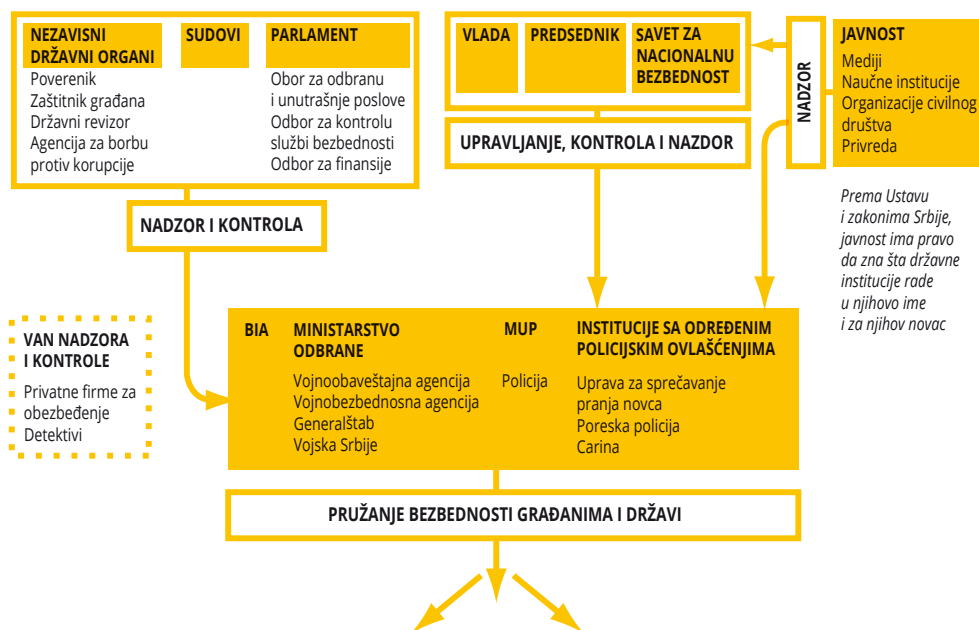
3. Tela koja upravljaju, nadziru i kontrolišu uži sistem bezbednosti:

- predsednik Republike Srbije;
- Vlada;
- Savet za nacionalnu bezbednost.

Prema Strategiji nacionalne bezbednosti Republike Srbije poslove iz oblasti nacionalne bezbednosti, pored gore navedenih, obavljaju i organi državne uprave, institucije nadležne za pravosuđe, obrazovanje i naučnu delatnost i zaštitu životne sredine, te organi jedinica lokalne samouprave.

Pored republičkih institucija, lokalna samouprava ima određene ingerencije u oblasti bezbednosti, te je moguće osnivanje lokalnih tela radi proučavanja bezbednosnih pitanja. U Srbiji je u poslednjih deset godina osnovano preko sto lokalnih tela za bezbednost, većinom *lokalnih saveta za bezbednost*.

KO ŠTA RADI U SEKTORU BEZBEDNOSTI REPUBLIKE SRBIJE

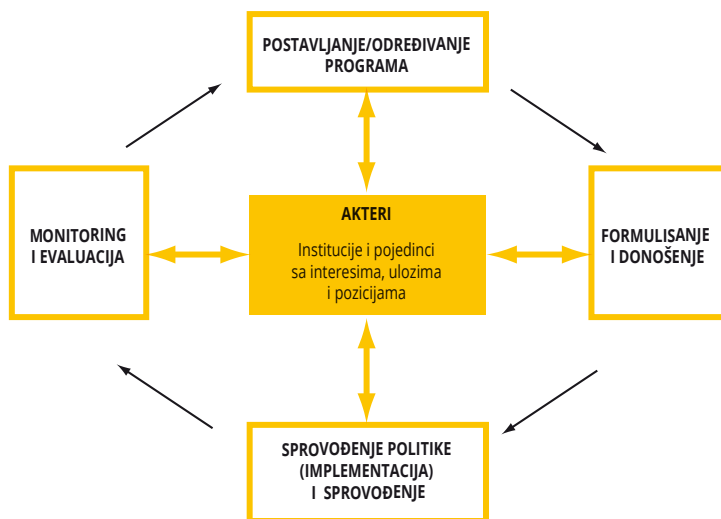

Mesto susreta civilnog društva i institucija – javne politike

Proces kreiranja, sprovođenja i nadzora javnih politika predstavlja ključno i najčešće mesto susreta građana/ki, donosilaca odluka i kreatora politika, u kojem se odvija međusobna saradnja i ostvaruje zajednički uticaj. Iako je u zakonskom okviru istaknut značaj, te dato mesto civilnim organizacijama u procesu kreiranja, sprovođenja i nadzora javnih politika, praksa ukazuje na to da ova vrsta saradnje nije dostigla najoptimalniji nivo, odnosno da uspeh zavisi od toga koliko su određena udruženja i konkretne institucije razvile kapacitete za zajedničku saradnju. Pod kapacitetima ovde podrazumevamo konkretna znanja o procesu izrade, sprovođenja javnih politika, poznavanja organizacija civilnog društva i postojanja mehanizama za njihovo uključivanje, kao i motivaciju, tj. razumevanje toga zašto je bitno da saradnja bude ostvarena. U daljem tekstu pokušaćemo što kraće da, navođenjem informacija i konkretnih primera dobre prakse, obuhvatimo temu javnih politika i učestvovanja građana kako bismo pomogli ostvarivanju efikasnijih partnerstava.

Koje su faze procesa odlučivanja o javnim politikama?

Proces odlučivanja o politikama ima sledeće faze: *faza 1.* određivanje programarada, *faza 2.* pravljenje nacrtu politika i odlučivanje o dokumentu javne politike, *faza 3.* sprovođenje politike, *faza 4.* nadzor i evaluacija, kojima se dolazi do informacija potrebnih za reviziju politike kako bi ona bila unapređena.

Priručnik: Gladkikh, Olga. *Javno zastupanje i uključivanje građana. Nacionalna koalicija za decentralizaciju*

Faza 1. Određivanje programa. Kreiranje javne politike započinje utvrđivanjem teme, problema, pojave u društvu koja zahteva određeno rešenje. Veoma često, upravo zahvaljujući inicijativama civilnih organizacija, određene teme dolaze na dnevni red države koja, shodno tome, odlučuje da kreira određena dokumenta (zakone, strategije, programe) kako bi intervenisala i doprinela rešavanju problema određenih grupa građana/ki. Od momenta kada je tema uočena do momenta kada je jasno postavljen problem koji je u središtu definisanja politike, ključno je dobro analizirati problem, odnosno uspostaviti jasnu dijagnozu. Uzroci su često veoma kompleksni i teško ih je sagledati iz različitih uglova ukoliko se ne uključe različite strane koje mogu ponuditi različito viđenje problema. U ovom momentu neophodno je uključiti različite OCD, institucije, eksperte, interesne grupe i privatni sektor kako bi bili prikupljeni podaci koji o problemu govore iz „različitih cipela“.

Upravo je ovo mesto gde uključivanje civilnih organizacija koje zastupaju interese određenih grupa može biti veoma značajno, kako za jasnije sagledavanje problema, tako i za brzo i kvalitetno prikupljanje podataka. Organizacije veoma često kontinuirano istražuju probleme sa kojima se suočavaju različite grupe, pa samim tim mogu ponuditi i uvide u trendove, jasnije definisati ciljne grupe itd.

Faza 2. Pravljenje nacrtu politika, odlučivanje i usvajanje. Nakon završetka analize problema i prikupljanja podataka, pristupa se definisanju nacrtu dokumenta (zakona, strategije, plana), koji ukazuje na problem i daje smernice ili konkretne predloge za njegovo rešavanje. Konkretnije, ova faza podrazumeva formulisanje politika, odnosno kreiranje predloga akcije, kojim se rešava utvrđeni problem, procenjuje hitnost njegovog rešavanja i nudi izbor optimalnih alternativa za rešavanje.

Državni organi obično imaju uhodane procedure za pravljenje nacrtu politika. Sve češće je slučaj da se u taj deo procesa uključuju i predstavnici civilnog društva, koji na osnovu iskustva iz prakse i komunikacije sa građanima/kama daju bitne predloge. Konsultacije sa civilnim društvom u ovoj fazi značajno određuju uspeh određene javne politike, posebno njene implementacije. Razlog za to ne leži samo u činjenici da se konsultacijama biraju najbolje opcije zasnovane na iskustvima iz prakse, već da određena politika dobija i legitimitet i osećanje vlasništva ukoliko se u nju što ranije uključe građani/ke, odnosno organizacije civilnog društva.

Međutim, i pored toga što neki procesi obezbeđuju širok i kvalitetan proces konsultovanja, značajan podstrek i doprinos izradi nacrtu i kasnije javnoj raspravi, odnosno odlučivanju o tome šta će ući u finalnu verziju dokumenta, daje samo država. Naime, političke institucije usvajaju dokument, što je poslednji korak u izradi politike, odnosno formalno prihvataju neku politiku ili program. Finalni dokument svako mora biti usaglašen sa svim dokumentima na koje se država već obavezala povodom

UKLJUČIVANJE ORGANIZACIJA CIVILNOG DRUŠTVA U KREIRANJE POLITIKA:

- Pruža uvid u probleme, trendove i definiše ključne ciljne grupe
- Obezbeđuju legitimitet određene politike
- Daje građanima/organizacijama civilnog društva osećanje vlasništva nad politikama i jača osećanje pripadanja zajednici, što je preduslov za efikasnu i efektivnu primenu
- Štedi resurse i obezbeđuje njihovo efikasnije i efektivnije korišćenje
- Deli odgovornost za ishode

određenog pitanja, što je takođe jedan od uslova njegove uspešne primene. Izuzetno je značajno da se u ovoj fazi poštuju odluke donete tokom konsultacija, što nije uvek bio slučaj u Srbiji.

IZRADA NACIONALNOG AKCIONOG PLANA (NAP) ZA PRIMENU REZOLUCIJE 1325 SB UJEDINJENIH NACIJA U SRBIJI

Primer uspešnog partnerstva civilnog društva i države u formulisanju praktične politike predstavlja i saradnja Beogradskog fonda za političku izuzetnost (BFPE) i Ministarstva odbrane (MO) prilikom izrade Nacionalnog akcionog plana (NAP) za primenu Rezolucije 1325 SB UN-a u Srbiji. Beogradski fond za političku izuzetnost okupio je u prvoj fazi ovog procesa predstavnike državnih institucija, medija, akademske zajednice i organizacija civilnog društva, koji su zajedno radili na formulisanju smernica za izradu NAP-a za primenu Rezolucije 1325. Na osnovu ovog dokumenta, MO je tokom druge polovine 2010. godine izradilo finalni nacrt NAP-a, koji je usvojen krajem 2010. godine. U izradi finalne verzije predloga učestvovali su samo predstavnici državnih organa, koji su sačinjavali Radnu grupu. Ministarstvo odbrane postavilo je nacrt dokumenta na svoj veb-sajt, ostavivši mogućnost dostavljanja pisanih komentara. Radi toga postojao je poseban formular za dostavljanje komentara. U saradnji sa Misijom OEBS-a u Srbiji, kao i uz pomoć BFPE i BCBP-a, informacije o ovom procesu dostavljene su velikom broju OCD-a i široj javnosti. Na kraju procesa organizovana je i javna rasprava, koja je bila otvorena za sve zainteresovane.

Gorana Odanović. Učestvovanje građana i njihovih udruženja u bezbednosnoj politici. Beogradski centar za bezbednosnu politiku, 2011.

Primer dobre prakse br. 1

Faza 3. Primena, sprovođenje. Suština određene politike leži u njenoj primeni, koja treba da obezbedi da dođe do promene potrebne onim građanima/kama koji su se suočavali sa problemima. Primena i sprovođenje predstavljaju faze u kojima se zapravo testira funkcionalnost određene politike. Često se ova faza definiše kao skup aktivnosti usmerenih ka realizaciji programa, upravo zato što se određene politike moraju pretočiti u konkretne programe/prakse/intervencije.

Tri aspekta primene politike veoma su bitna (Đorđević 2011):

a. Organizacija – predstavlja obezbeđivanje resursa i metoda neophodnih za realizovanje programa.

b. Interpretacija – predstavlja prevođenje krutog i formalnog jezika programa javne politike (zakoni, planovi, direktive i regulatorni zahtevi) na jezik koji svi građani mogu lako razumeti. Ona podrazumeva razvijanje dokumenata koji informišu građane/ke, odnosno daju tumačenja, interpretiraju određenu politiku i istovremeno promovišu sam dokument.

c. Primena – podrazumeva obezbeđivanje usluga, plaćanje i ispunjavanje drugih obaveza prema programskim ciljevima i instrumentima, što nužno povlači budžetiranje aktivnosti predviđenih primenom.

Za razliku od prve dve aktivnosti, ona koja se odnosi na primenu predstavlja zapravo prostor za delovanje organizacija civilnog društva. Za tu svrhu, država je odvojila i budžetsku

liniju 481, koja služi upravo za distribuciju sredstava namenjenih realizaciji ciljeva javnih politika, čiju primenu sprovede organizacije civilnog društva. Sve više, posebno od usvajanja novog Zakona o udruženjima, otvara se prostor da država putem javnih konkursa angažuje organizacije civilnog društva za pružanje usluga određenim grupama građana/ki.

Faza 4. Monitoring i evaluacija. Osnovni smisao ove faze jeste realizacija niza akcija kojima se analizira da li se i koliko se uspešno – kvalitetno, efektivno i efikasno – ostvaruju namere i ciljevi. Postoje različiti načini praćenja i evaluacije postignutih efekata određene javne politike. Međutim, prvi korak u ozbiljnom praćenju i evaluaciji predstavlja odlučivanje o tome kako će to biti urađeno, odnosno donošenje *plana* po kojem će praćenje i vrednovanje biti sprovedeno.

Da bi praćenje i evaluacija bili sveobuhvatni, potrebno je uključiti različite aktere i koordinirati njihove aktivnosti praćenja i prikupljanja podataka. Tokom praćenja i evaluiranja veoma značajnu ulogu mogu imati organizacije civilnog društva, posebno nezavisni istraživački centri, koji sprovođenjem aktivnosti značajno doprinose uštedi vremena i resursa državnih institucija.

Podaci do kojih se dolazi nadgledanjem politike pokazuju da li treba nastaviti primenu usvojene politike na isti način ili je treba dalje razvijati, proširiti njen obim i podizati njen kvalitet. Proces primene zapravo testira programe/intervencije u praksi, te se oni koji ih implementiraju susreću sa drugačijim uvidima o potrebama, problemima, uspešnim modelima rešavanja problema, što može pokrenuti preformulisanje i korigovanje date javne politike, kao i stvaranje novih programa i projekata.

LINIJA 481 U SISTEMU BEZBEDNOSTI:

- Ministarstvo odbrane dodeljuje sredstava organizacijama koje se bave bezbednošću – 2010. godine obezbedilo je 3.998.000,00 RSD.
- Ministarstvo spoljašnjih poslova – 2010. godine izdvaja 19.000.000,00 RSD.
- Ministarstvo unutrašnjih poslova u periodu do 2010. godine nije izdvajalo sredstva na ovoj liniji.
- Agencija za borbu protiv korupcije je 2011. i 2012. na javnom konkursu podržala projekte organizacija civilnog društva u borbi protiv korupcije.

KRITERIJUMI ZA VREDNOVANJE POLITIKE

- Efikasnost – procena toga koliko je izabrana intervencija bila efikasna sa aspekta troškova/koršćenih resursa i postignutih ishoda
- Efektivnost – procena toga koliko je određena intervencija doprinela kvalitetu postignutih promena
- Jednakost – procena toga koliko je određena intervencija bila korisna za različite ciljne grupe, odnosno da li je neke grupe favorizovala

FINSKA MREŽA 1325

Mreža 1325 osnovana je 2006. godine i čini je dvanaest organizacija civilnog društva i nekoliko nezavisnih istraživača sa različitih univerziteta. Mreža ima koordinatora, listu elektronskih adresa pomoću koje prikuplja i šalje informacije, a takođe održava i redovne sastanke. Mreža je odigrala važnu ulogu u usvajanju NAP-a u Finskoj. Nakon niza sastanaka sa predstavnicima različitih ministarstava i javnog zastupanja, 2007. godine doneta je odluka o usvajanju NAP-a. Mreža je bila pozvana i da učestvuje u radnoj grupi, zaduženoj za izradu samog dokumenta. Mreža vrši nezavisno praćenje i procenjivanje sprovođenja NAP-a.

Gordana Odanović. Uloga organizacija civilnog društva u praćenju i procenjivanju NAP-a za primenu rezolucije 1325. Beogradski centar za bezbednosnu politiku, 2013.

Primer dobre prakse br. 2

Kako uključiti javnost/građane/civilne organizacije?

Iz iskustva koje organizacije imaju kada je reč o saradnji sa državom i njenim institucijama, stiče se utisak da generalno postoji promena u načinu sagledavanja značaja ove saradnje i dobiti koje imaju obe strane, ali da nedostaje poznavanje načina na koji se građani/ke i OCD mogu efikasno i kontinuirano uključivati u rad institucija prilikom kreiranja, sprovođenja i nadzora javnih politika. U tom procesu neke institucije su napravile značajnije korake (na primer Ministarstvo omladine i sporta), dok je sektor bezbednosti dosta uzdržan.

Uključivanje građana često je *sporadično, ad hoc, ograničeno* (može podrazumevati uključivanje malog broja organizacija koje postaju „dežurni“ saradnici) i *povremeno*, odnosno uvek i samo u određenom momentu (kada se rade istraživanja, ili nacrti, ili samo prilikom sprovođenja određenih ograničenih intervencija, tj. edukacija o određenom pitanju). Takođe, stepen uključivanja građana/ki može biti različit, odnosno manje ili više značajan. Od svega ovoga, odnosno od frekventnosti, kontinuiranosti uključivanja i nivoa/kvaliteta uključivanja, zavisi to koliko jedna institucija ima kapaciteta za saradnju sa civilnim organizacijama.

Kako postići različite nivoe angažovanosti tokom odlučivanja?

Stepen uključivanja građana/ki ne ostvaruje se po principu „sve ili ništa“, već postoje različiti nivoi uključenosti. Tako govorimo o četiri nivoa uključenosti, koji će biti predstavljeni u daljem tekstu.

1. Informisanje

U slučaju kada se naša komunikacija i saradnja svode na informisanje, govorimo o *niskom nivou uključenosti* građana/ki i OCD-a.

Informisanje predstavlja osnovu svih ostalih nivoa uključenja i ukazuje na to koliko je rad određene institucije transparentan. Ono je i osnovni preduslov za bilo kakvo učestvovanje građana u odlučivanju.

Informacije su relevantne za sve faze odlučivanja.

Da bi građani mogli da učestvuju u demokratskom procesu vršenja javnih poslova i da bi bili istinski aktivni subjekti u odlučivanju – što podrazumeva i nadgledanje i kontrolu – oni moraju imati uvid u informacije kojima raspolažu ti organi. To je jedan od osnovnih principa politike podsticanja građana na to da učestvuju u procesu političkog odlučivanja.

Kao što je već naznačeno, institucije ne pokazuju dovoljno razumevanja za to zašto je bitno biti transparentan i pravovremeno informisati građane/ke o značajnim odlukama. Čak i kada to čine, ne pokazuju dovoljno razumevanja i poznavanje sredstava koje će tu komunikaciju učiniti uspešnom. Radi pravovremenog i što potpunijeg informisanja građana/ki, potrebno je prilagoditi poruku široj populaciji, odnosno učiniti je razumljivom (prilagoditi rečnik i formu) i izabrati kanal koji je čini dovoljno dostupnom, te razviti praktične alate informisanja.

SREDSTVA PISMENE KOMUNIKACIJE SA GRAĐANIMA/KAMA I ORGANIZACIJAMA CIVILNOG DRUŠTVA:

- Izrada internet-stranica – preglednih, dostupnih, redovno ažuriranih i atraktivnih
- Pripremanje kvartalnih elektronskih biltena
- Izrada štampanih materijala – pripremanje brošura, promotivnog materijala, štampanih pregleda (značajnih odluka/zakona/izveštaja) i njihova distribucija značajnim akterima
- Pripremanje liste elektronskih adresa najznačajnih partnera/aktera
- Pripremanje promotivnih događaja
- Promovisanje u medijima – mediji, društvene mreže (npr. Fejsbuk) itd.

Pored odluke o tome da određena institucija želi da unapredi svoje kapacitete (znanja i sposobnosti zaposlenih), te da promoviše i kontinuirano informiše građane/ke i OCD, potrebno je sprovesti i određene radnje kako bi bili uspostavljeni kapaciteti institucije za ovu vrstu usluge:

- a. Treba napraviti dobru internet-stranicu.
- b. Treba definisati procedure o tome:

- šta sve treba razmeniti sa organizacijama civilnog društva (da li postavljati samo dokumenta, najavljivati događaje ili prosleđivati i druge značajne informacije);
 - u kom vremenskom intervalu treba ažurirati informacije;
 - da li treba otvarati stranicu na Fejsbuku ili nalog na nekoj drugoj socijalnoj mreži, te radi čega, odnosno da li treba kreirati elektronski bilten (takođe definisati cilj – koje informacije i kome ih treba prosleđivati);
 - ko je direktno odgovoran za ažuriranje itd.
- c. Treba napraviti bazu kontakata značajnih aktera – drugih institucija, OCD-a i ostalih, za šta je potrebno istražiti ko je sve značajan partner za određenu instituciju. Posebno je značajno da baza bude stalno ažurirana i dopunjavana novim kontaktima. Dosađajna praksa ukazuje na to da institucije najčešće rade sa malom grupom partnera, sa tzv. „dežurnim“ partnerima, i da teško pronalaze i prihvataju nove partnere. Zato je potrebno sprovesti istraživanja o tome ko se sve bavi određenom temom kako bi krug partnera, pa samim tim i uticaj institucije, bio proširen.
- d. Treba napraviti listu elektronskih adresa koja služi za brzo reagovanje i informisanje.
- e. Treba stvoriti partnerstva sa drugim grupama/medijima – posećenim internet-stranama, mrežama i savezima koji imaju svoje alate za informisanje, te sa novinama i televizijama i povremeno ih izveštavati, odnosno posredstvom njih deliti informacije.

2. Konsultovanje

U slučaju kada institucije **konsultuju** različite grupe/organizacije/istraživače povodom određenih pitanja govorimo o *srednjem nivou uključenosti*.

Ovo je oblik inicijative vlasti koja ona preduzima prema građanima/kama i organizacijama civilnog društva da bi čula mišljenje šire javnosti o određenom pitanju. Konsultacije se često odvijaju u periodu kada se definiše dokument nacrta određene politike. S obzirom na činjenicu da je konsultacija najkorišćeniji način komunikacije sa građanima, ovom temom bavićemo se više u delu koji sledi.

Konsultacije su relevantne za sve faze odlučivanja, a posebno za **pripremu nacrta, nadgledanje i preformulisanje politika.**

Šta zapravo podrazumeva konsultovanje?

Konsultovanje predstavlja dvosmernu komunikaciju između organa vlasti i građana/ki pomoću koje obe strane bivaju informisane o različitim temama koje su od njihovog interesa. Time se građanima i građankama obezbeđuje mogućnost da diskutuju, daju predloge, te utiču na kreiranje politika, programa i mera koje se tiču njih samih, ali i mogućnost organima vlasti da steknu uvid u stvarne probleme i da donesu rešenja i odgovore na potrebe različitih društvenih grupa. Konsultovanje najčešće iniciraju i vode organi vlasti, koji na različite načine traže i dobijaju mišljenje građana o određenim temama značajnim za javnost. On ima višestruki značaj za građane/ke, organe vlasti, te za širu zajednicu, jer

je to proces kojim se: (1) informišu/edukuju građani i građanke; (2) informišu/edukuju donosioci odluka; (3) aktiviraju eksperti i uticajni ljudi iz određenih oblasti; (4) diskutuju i preispituju moguća rešenja; (5) kreiraju politike, programi i mere po meri građana/ki, posebno po meri marginalizovanih grupa; (6) kreiraju kvalitetnija, sveobuhvatnija, svrsishodnija i održiva rešenja; (7) šteti vreme i novac, (8) gradi poverenje između organa vlasti/institucija bezbednosti i građana i građanki; (9) deli odgovornost i (10) postavljaju temelji za buduće akcije.

Primeri metoda koje se koriste prilikom konsultovanja sa građanima/organizacijama civilnog društva:

Javne rasprave. Javne rasprave najčešće se organizuju i vode povodom rasprave o radnoj verziji nacarta zakona, objavljivanja nacarta zakona, donošenja strategija i akcionih planova, usaglašavanja propisa Srbije sa propisima EU itd.

Učestvovanje građana i OCD-a u radnim grupama za izradu, implementaciju, nadzor i evaluaciju nacionalnih i lokalnih strategija, akcionih planova i zakona. Članovi radnih grupa za izradu, implementaciju, nadzor i evaluaciju nacionalnih i lokalnih strategija i akcionih planova mogu činiti i predstavnici i predstavnice OCD-a.

UPRAVNI ODBOR ZA IMPLEMENTACIJU NAP-a 1325

U Nepalju je formiran Upravni odbor za implementaciju NAP-a 1325, koji je sačinjen od dvadeset i pet članova i članica – predstavnika i predstavnica različitih vladinih tela i organizacija civilnog društva. Predsednik/ca Upravnog odbora je ministar spoljnih poslova. U NAP-u su, takođe, definisane funkcije, dužnosti i ovlašćenja Upravnog odbora, Odbora za implementaciju i Okružnih koordinacionih odbora.

PARLAMENTARNA KOMISIJA ZA PRAĆENJE PRIMENE NAP-a U VELIKOJ BRITANJI

Prvi NAP 1325 Velika Britanija je usvojila 2006. godine, a potom je NAP revidiran 2010. i 2012. godine. Za potrebe praćenja sprovođenja NAP-a formirana je Združena parlamentarna grupa za žene, mir i bezbednost (Associate Parliamentary Group on Women, Peace and Security – APG-WPS). Ovu grupu od ostalih sličnih parlamentarnih tela izdvaja to što mreža OCD-a pod nazivom „Gender Action for Peace and Security“ (GAPS) služi kao njen sekretarijat i koordinira radom grupe. Vremenom je ova parlamentarna grupa postala važna za razmenu informacija i uspostavljanje saradnje između različitih ministarstava, poslanika i OCD-a.

HOLANDSKA PLATFORMA „GENDER“ ORGANIZACIJA

Holandska platforma „gender“ organizacija (The Dutch Gender Platform WO=MEN – <<http://www.wo-men.nl/>>) formirana je kao nacionalno koordinacioni telo za OCD u procesu izrade, implementacije i praćenja NAP-a. Platforma pruža organizacijama civilnog društva mogućnost da razmene iskustva i formulišu zajedničke preporuke za dalji proces implementacije NAP-a.

Gordana Odanović. Uloga organizacija civilnog društva u praćenju i procenivanju NAP-a za primenu rezolucije 1325. Beogradski centar za bezbednosnu politiku, 2013.

Zborovi građana. Zborovi građana sazivaju se radi informisanja građana o radu lokalne samouprave, radi raspravljanja i izjašnjavanja građana o pitanjima značajnim za lokalnu zajednicu, radi iznošenja njihovih problema i interesa, te radi davanja predloga rešenja za pojedina pitanja iz nadležnosti organa lokalne samouprave. Zbor građana saziva se za deo teritorije jedinice lokalne samouprave koja je utvrđena statutom. Način sazivanja zbora građana, njegov rad, kao i način utvrđivanja stavova zbora uređenje statutom i odlukom skupštine opštine (Zakon o lokalnoj samoupravi 129/2007).

UČESTVOVANJE ŽENA U KREIRANJU PARTICIPATIVNOG OPŠTINSKOG BUDŽETA PARAĆINA

U lokalnoj samoupravi opštine Paraćin već devet godina unazad postoji praksa da predsednik Opštine organizuje zborove građana po mesnim zajednicama kako bi i građani učestvovali u planiranju lokalnog budžeta. Zapaženo je, međutim, da na tim zborovima žena uopšte nema ili da dolaze u vrlo malom broju. To je posebno naglašeno u seoskim mesnim zajednicama. Zbog toga žene nisu učestvovalе u izradi participativnog budžeta. Pionir projekat, čiji je cilj bio da motiviše žene da dođu na te javne skupove, obuhvatio je jednu seosku i jednu gradsku mesnu zajednicu. Tom prilikom urađena je analiza načina na koji su javni skupovi bili organizovani u prethodnom periodu, što je dovelo do izrade strategije koja će omogućiti veće uključivanje žena. Odlučeno je da se žene pozovu direktno – lično ili telefonom. Sve žene su, bez obzira na starosnu dob, taj poziv rado prihatile i pozitivno ocenile. Tako je na zbor u seoskoj mesnoj zajednici došlo 13 žena, od ukupno prisutna 53 meštana, a na zbor u gradskoj mesnoj zajednici došle su 23 žene, od ukupno 43 prisutna meštana. Primetno je bilo da su se učesnici zbora u seoskoj mesnoj zajednici iznenadili kada su videli toliki broj žena. Uglavnom su mislili da su greškom ušli na roditeljski sastanak, pošto se sve odvijalo u prostorijama škole. Ovoliki broj žena uticao je i na predloge inicijativa koje su se čule na zborovima, pa su one kao potrebe zajednice izdvojile i: uređivanje postojećih prostorija za okupljanje žena i mladih, uređivanje sportskih terena za mlade, sređivanje šetališta, sređivanje groblja, postavljanje kontejnera (u seoskoj mesnoj zajednici), sređivanje fasada, postavljanje javnog toaleta (u gradu). Sva izlaganja bila su razložna, a prisutni su slušali u tišini. Skupovi su protekli u mnogo mirnijoj i konstruktivnijoj atmosferi nego što je to ranije bio slučaj. Ovaj mini-projekat dao je odlične rezultate i pokazao da žene nisu nezainteresovane, ali da je potrebno promeniti pristup organizovanju skupova kako bi se žene uključile u donošenje odluka na lokalnom nivou. Jednostavno, na to niko nije navikao, pa ni one same.

Preuzeto iz: Gorana Odanović i Maja Bjeloš. Bezbednost i rodna ravnopravnost na lokalnom nivou. Beograd, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, 2012.

Primer dobre prakse br. 4

Istraživanja u zajednici (ankete, fokus grupe...). Različiti načini istraživanja u zajednici omogućavaju da buduće politike, programi i mere budu razvijane u skladu sa realnim potrebama i problemima građana.

Ostali načini konsultovanja građana mogu biti: organizovanje konsultativnih sastanaka, otvorenih vrata, tribina, konferencija itd.

Šta sve treba imati na umu kada se priprema i sprovodi konsultovanje građana/ki i organizacija civilnog društva?

Konsultovanje sesastoji iz tri koraka: planiranja – pripremnih aktivnosti, konsultovanja – aktivnosti sprovođenja konsultacija i korišćenja podataka.¹ Ukratko ćemo predstaviti svaki od navedenih koraka.

Korak 1. Planiranje. Pažljivo planiranje najvažniji je deo konsultovanja i obuhvata:

- a. *Imenovanje osobe koja će u ime nadležnog tela voditi konsultacije sa organizacijama civilnog društva.* Korisno je odrediti jednu osobu koja će biti odgovorna za prikupljanje podataka o zainteresovanim stranama, za informisanje i za komuniciranje sa organizacijama civilnog društva, zatim za organizovanje i sprovođenje konsultacija, te za razmenu iskustava o konsultovanju sa drugim institucijama i odeljenjima unutar institucije.
- b. *Definisanje cilja i delokruga konsultacija.* Od toga koje informacije i za koji je deo procesa izrade politika ta informacija potrebna zavisice dalji tok priprema, tj. zavisice koje OCD treba kontaktirati, kada ih treba kontaktirati i konsultovati, ali i koje metode konsultovanja odabrati.
- c. *Definisanje vremenskog okvira.* Preporuka je da konsultacije treba organizovati u najranijoj fazi izrade politike ili zakona, čime se obezbeđuje to da javnost može potpuno uticati na ishod politike, te na kreiranje kvalitetnijih i održivih rešenja. Zbog obima sadržaja konsultacija i osetljivosti pitanja, konsultacije bi trebalo da traju najmanje dvanaest nedelja. U obzir treba uzeti i izradu dokumenata za infomisanje i konsultovanje, identifikaciju učesnika, određivanje roka u kome će se učesnici i šira javnost odazvati pozivu, te analiziranje odgovora itd. Konsultacije ne bi trebalo organizovati tokom republičkih, pokrajinskih i lokalnih izbora.
- d. *Mapiranje i prukupljanje podataka o zainteresovanim stranama (OCD).* Mnoge društvene grupe isključene su iz procesa odlučivanja. Činjenica je i da pozivi češće dolaze do vodećih i većih OCD-a. Kako je potrebno uključiti što širi broj zainteresovanih strana, posebno marginalizovanih grupa, poput žena, mladih, LGBT osoba, nacionalnih manjina itd., veoma je važno identifikovati i popisati sve moguće učesnike i osmisлити dobru strategiju komunikacije kako bi poziv za učestvovanje došao i do onih OCD-a za koje malo ko zna.
- e. *Izrada dokumenta za informisanje i konsultovanje.* Dokumenta za konsultovanje treba da pruže jasne informacije o samom procesu, o tome šta je predloženo, o tome koji domet i uticaj treba da bude ostvaren, kao i o očekivanim koristima i troškovima predloženih aktivnosti. Učesnicima konsultacija treba pružiti jasne informacije o samom procesu konsultovanja, tj. o tome kako se odvijao proces pripreme predloga

¹ Koraci su sačinjeni na osnovu dokumenata Code of Practice on Consultation. UK Government, 2008. <<http://www.bis.gov.uk/files/file47158.pdf>> i Consultation principles. UK Government. <https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/60937/Consultation-Principles.pdf>.

praktične politike, kako će se odvijati konsultacije i koji se krajnji rezultati očekuju. U vidu treba imati i mogućnost da se materijali (dokumenta) za konsultovanje mogu koristiti kako bi se doprlo do šire publike (npr. da se objave na jeziku nacionalnih manjina, prilagode mladima i sl.).

- f. *Pozivanje učesnika za učestvovanje u konsultacijama.* Poziv za učestvovanje u konsultacijama dobro je objaviti različitim kanalima komunikacije: na internet-stranici organa, u saopštenju za javnost, u reklamama u medijima (TV, novine, radio), posredstvom elektronske pošte poslate prethodno označenim zainteresovanim stranama i telefonom.

Korak 2. Konsultovanje. Kao što je već pomenuto, konsultacije je, u zavisnosti od ciljeva i delokruga, moguće organizovati kao javne zborove i javne rasprave, u okviru radnih grupa za pojedine segmente izrade, odnosno za sprovođenje, nadzor ili evaluaciju važnih dokumenata itd.

Korak 3. Korišćenje podataka. Konsultacije se ne završavaju prikupljenjem informacija. Informacije prikupljene tokom konsultacija treba pažljivo analizirati, a učesnicima konsultacija treba dati povratne informacije. Po okončanju konsultacija poželjno je napraviti sumarnu analizu o tome ko je sve u procesu učestvovao, kao i o informacijama koje su tokom tog procesa dobijene. Ovde je, takođe, potrebno predstaviti i koje su odluke donete na osnovu informacija dobijenih tokom konsultacija. Ove informacije potrebno je objaviti pre nego što bude preduzeta neka sledeća aktivnost (npr. pre slanja predloga parlamentu) i dostaviti ih direktno svim učesnicima konsultacija. Preciznije, po prikupljenju informacija potrebno je:

- a. analizirati podatke dobijene tokom konsultovanja
- b. sačiniti izveštaj o procesu konsultovanja
- c. poslati izveštaj učesnicima i široj javnosti.

3. Dijalog

U slučaju kada se o određenim pitanjima uspostavlja **dijalog** između različitih aktera, govorimo o *visokom nivou uključenosti*.

Inicijativu za pokretanje dijaloga može dati bilo koja strana, i vlast i građani/ke. Dijalog može biti *širok* i tad predstavlja *dvosmernu komunikaciju izgrađenu na zajedničkim interesima i potencijalno zajedničkim ciljevima kako bi bila osigurana redovna razmena stavova. On može podrazumevati sve, od otvorenih javnih rasprava do specijalizovanih sastanaka OCD-a i javnih vlasti. Diskusija može imati širok raspon i nije izričito povezana s tekućim razvojem politika* (Đorđević 2011).

Dijalog može biti praktikovan i treba ga praktikovati u svim fazama odlučivanja, ali je presudan za uspeh **uspostavljanja programa, pripremu nacрта i preformulisanje politika.**

Pored širokog dijaloga, posebno je značajno ostvariti i *saradnički dijalog*, koji je izgrađen na zajedničkim interesima određenog razvoja politika i obično dovodi do donošenja zajedničke preporuke, strategije ili zakonodavstva. *Ovakav dijalog ima veća ovlašćenja od širokog dijaloga, zato što je rezultat zajedničkih, učestalih i redovnih sastanaka koji treba da dovedu do razvoja osnovnih strategija politika, pa se do rezultata često dolazi sporazumom* (Đorđević 2011).

Radi jačanja kapaciteta za značajnije uključivanje građana/ki u odlučivanje, posebno je značajno razvijati *strateška partnerstva*. To podrazumeva da u razvoj odnosa između aktera koji predstavljaju značajniji broj grupa bude posebno ulagano kako bi sa njima lakše i brže bilo moguće ostvariti saradnju i obaviti konsultacije, a da pri tome bude informisan značajan broj građana/ki i/ili različitih zainteresovanih grupa.

Do sada su u Srbiji razvijeni određeni oblici saradnje institucija, odnosno javnog sektora i civilnog društva, koji omogućavaju razvoj strateških partnerstava. Navešćemo nekoliko primera koji mogu biti korisni za institucije:

Potpisivanje sporazuma (memoranduma) o saradnji sa pojedinim organizacijama/klasterima organizacija

Sporazum o saradnji često je prvi korak ka uspostavljanju šireg institucionalnog mehanizma saradnje određene institucije sa civilnim društvom. Sporazum ne predstavlja ugovor u pravnom smislu, već pre izražava spremnost institucije i OCD-a da sarađuju povodom određenih tema i podrazumeva sledeće aktivnosti: razmenjivanje informacija, podataka, publikacija; sprovođenje obrazovnih ili drugih aktivnosti (seminari, treninzi, konferencije); sprovođenje određenih projektnih aktivnosti; identifikovanje socijalnih i drugih usluga za čije pružanje OCD preuzima deo odgovornosti; realizovanje zajedničkih kampanja; učestvovanje u radnim grupama osnovanim sa različitim mandatima (izrada nacрта strategija, zakona, programa) itd. Postojanje sporazuma o saradnji nije garant da će saradnja zaista i postojati, niti je merilo da će ona biti uspešna, ali svakako predstavlja značajni preduslov i pokazatelj dobre volje obe strane da zajedno sarađuju tokom ovog procesa. Postojanje memoranduma o saradnji predstavlja značajnu podršku komunikaciji sa međunarodnim institucijama (EU, UN itd.), što je dobra osnova za ostvarivanje međunarodne saradnje i apliciranje za sistemске fondove (EU strukturalni fondovi).

Ova vrsta saradnje može, što je i preporuka, da bude uspostavljena sa mrežama, koalicijama i onima koji zastupaju interese većeg broja organizacija, gde ove organizacije predstavljaju svojevršne *kontakt tačke*.

KLASTERI I KONTAKT ORGANIZACIJE CIVILNOG DRUŠTVA

Strategija za smanjenje siromaštva, usvojena 2003. godine, trasirala je put za učestvovanje OCD-a u strateškim procesima. Oko 250 OCD-a okupljenih u različitim grupama, u skladu sa prioritetima i ciljnim grupama, uključeno je u sprovođenje ove Strategije. Svaka grupa (klaster) ima određenu kontakt organizaciju, koja je fasilitator konsultacija različitih organizacija u svojoj grupi i vladinog tima koji je zadužen za sprovođenje Strategije. Ovim je omogućena bolja i efikasnija saradnja sa državnim institucijama, pošto se sve organizacije koje su uključene u ovaj proces konsultuju kada se formulišu prioriteti.

Preuzeto iz: Golubović, D. i Anđelković, B. „Institucionalni mehanizmi saradnje Vlade i civilnog društva: Uporedna iskustva i preporuke za Srbiju.“ Izveštaj pripremljen za Tim potpredsednika Vlade za implementaciju Strategije za smanjenje siromaštva, 2009.

Primer dobre prakse br. 5

Treba težiti razvoju **partnerstva tokom** celokupnog procesa rada na javnim politikama, ali je posebno značajno da postoji u **fazama razvoja programa rada i u fazi sprovođenja programa.**

4. Partnerstvo

Razvoj partnerstva, koje podrazumeva zajedničku odgovornost u različitim fazama odlučivanja predstavlja *najviši nivo uključenosti* javnosti.

Zašto je važno organizacije civilnog društva partnerski uključivati u implementaciju, nadgledanje i evaluaciju politika?

Prateći primere iz zemlje i ostatka sveta, postaje jasno da su državni resursi i naponi u sprovođenju određenih politika često ograničeni. Zbog slabih institucija, ograničenih materijalnih sredstava i ljudstva, partnerstvo države i OCD-a neophodno je za uspešnu implementaciju politika. Partnerstvo OCD-a i države u fazi sprovođenja politika može značajno da doprinese kvalitetu usluga i smanjenju troškova. Organizacije civilnog društva su, za razliku od centralizovane države, bliže krajnjim korisnicima programa, te mogu pružiti korisne i proverene informacije i znanja vezana za probleme, potrebe i kapacitete građana i građanki, kao i za stanje i bezbednosne izazove sa terena. Takođe, one mogu posedovati dodatne kapacitete i resurse (znanja, veštine, iskustva, kontakte, nove metode i ideje, volonterske, finansijske itd.), koje nedostaju državnim organima za sprovođenje određenih delova bezbednosnih politika. I na kraju, kao nezavisna tela, OCD mogu biti korisni partneri za nezavisno praćenje i evaluaciju državnih programa i mera, čime se povećava

odgovornost organa vlasti i smanjuje mogućnost pojave korupcije. Na ovaj način, OCD preuzimaju deo odgovornosti za stanje ukupne bezbednosti u zajednici i državi.

PRIMERI MINISTARSTAVA KOJE ANGAŽUJU ORGANIZACIJE CIVILNOG DRUŠTVA ZA PRUŽANJE USLUGA I IMPLEMENTACIJU POLITIKA (LINIJA 481)

- Ministarstvo omladine i sporta angažovalo je OCD koje se bave pitanjem mladih u Srbiji da učestvuju u izradi i primeni Strategije za mlade.
- Tim potpredsednika Vlade Srbije za implementaciju SSS ugovorio je saradnju sa deset OCD-a kako bi te organizacije, daljim umrežavanjem sa civilnim društvom, uspostavile što šire partnerstvo između Vlade i OCD-a tokom primene Strategije.
- Jedan od najuspešnijih modela ugovaranja usluga OCD-a ostvarilo je Ministarstvo za rad i socijalnu politiku uspostavljanjem dva fonda: a. Fonda za socijalne inovacije (SIF) – finansira projekte OCD-a koji pospešuju reformu socijalne zaštite i formiranje servisa na lokalnom nivou (finansiran iz budžetskih sredstava uz dodatnu donatorsku podršku); b. Fond za organizacije osoba sa invaliditetom. Ovo ministarstvo je značajno uticalo na to da ove prakse budu prenesene i na rad drugih ministarstava.
- Ministarstvo zdravlja saraduje sa organizacijama civilnog društva kako bi unapredilo zdravlje Roma obolelih od virusa HIV-a.
- Agencija za zapošljavanje angažuje organizacije civilnog društva u primeni treninga edukacije i prekvalifikacije nezaposlenih.
- Ministarstvo unutrašnjih poslova saraduje sa organizacijama civilnog društva tokom obuke zaposlenih za rad sa žrtvama nasilja.

Preuzeto iz: Golubović, D. i Anđelković, B. „Institucionalni mehanizmi saradnje Vlade i civilnog društva: Uporedna iskustva i preporuke za Srbiju.“ Izveštaj pripremljen za Tim potpredsednika Vlade za implementaciju Strategije za smanjenje siromaštva, 2009.

Primer dobre prakse br. 6

U Srbiji u različitim sektorima, poput socijalne zaštite, zdravstva, obrazovanja, zapošljavanja, oblasti sporta i omladine, kulture, nauke itd., ministarstva razvijaju programe i izdvajaju sredstva za ugovaranje poslova koje realizuju OCD, pružajući različite usluge. Pravni osnov za ovu praksu, koja predstavlja razvoj partnerstva, nalazi se u *liniji 481 budžeta Srbije*, koja se odnosi na finansiranje organizacija civilnog društva.

Kako do partnerstva sa organizacijama civilnog društva tokom sprovođenja programa?

Najtransparentniji vid ugovaranja poslova između OCD-a i države/lokalne samouprave, koji između ostalog pruža i jednake šanse za učestvovanje svih OCD-a, jeste objavljivanje konkursa. Konkurs pomaže i tome da se dođe do onih partnera za koje se do sada nije znalo. Pri organizovanju i sprovođenju konkursa mogu postojati sledeći koraci:

Definisanje potreba i očekivanja. Na samom početku važno je jasno odrediti za koji je deo politike ili programa potrebna usluga OCD-a, zatim koja je vrsta usluga potrebna (prikupljanje podataka, istraživanje, analiza, edukacija, praćenje sprovođenja programa, evaluacija itd.), kao i šta se očekuje, tj. kako treba da izgleda krajnji proizvod usluga.

Formiranje konkursne komisije. Konkursna komisija je nezavisno telo koje će na osnovu kasnije definisanih kriterijuma bodovati pristigle prijave. Konkursna komisija bi trebalo da sadrži neparan broj članova i članica.

Definisanje kriterijuma za izbor OCD-a. Kriterijume za izbor OCD-a može dati i konkursna komisija. Definišu se neophodni kapaciteti i profili OCD-a (misija i vizija OCD-a, teritorijalna pripadnost, ljudski i materijalni resursi, iskustvo u radu, umreženost sa drugim organizacijama civilnog društva, predložena metodologija i način sprovođenja posla itd.).

Objavljivanje konkursa. Konkursna dokumentacija sadrži pozivno pismo i upitnik. U pozivnom pismu bi trebalo da stoji kratak opis konkursa – potrebe za raspisivanje konkursa, očekivanja od OCD-a, uslovi učestvovanja na konkursu, kriterijum za izbor OCD-a, neophodna dokumenta i vremenski okvir konkursa (datum otvaranja i zatvaranja konkursa, datum objavljivanja rezultata konkursa i datum početka ugovorenih poslova).

Objavljivanje rezultata konkursa. Da bi čitav proces bio što transparentniji, važno je da na zvaničnoj internet-stranici nakon završenog procesa selekcije bude objavljena lista svih pristiglih prijava sa bodovima.

Potpisivanje ugovora. Ugovor potpisuju naručilac (države/lokalne samouprave) i izvršilac posla (OCD). Iz zaključenog ugovora proizlaze prava i obaveze ugovornih strana.

PRIMERI PARTNERSTVA MEHANIZMOM AKREDITACIJE PROGRAMA

Tokom 2010. godine, odlukom Odbora za akreditaciju Republičkog zavoda za socijalnu zaštitu, u program stalne obuke stručnih radnika zaposlenih u ustanovama socijalne zaštite uvršten je program obuke pod nazivom „Podrška žrtvama trgovine ljudima u sistemu socijalne zaštite – otkrivanje, procena potreba i planiranje podrške“, koji je namenjen onima koji pružaju socijalne usluge. Program je pokrenula organizacija ASTRA. Takođe, program stalnog stručnog usavršavanja nastavnika o trgovini ljudima (decom) dobio je po treći put akreditaciju Zavoda za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja, za školsku 2010/11. godinu.

Gorana Odanović. Učestvovanje građana i njihovih udruženja u bezbednosnoj politici. Beogradski centar za bezbednosnu politiku, 2011.

Primer dobre prakse br. 7

Izvori

1. Gorana Odanović i Maja Bjeloš. Bezbednost i rodna ravnopravnost na lokalnom nivou. Beogradski centar za bezbednosnu politiku, 2012.
2. Gorana Odanović. Učestvovanje građana i njihovih udruženja u bezbednosnoj politici. U: Godišnjak reforma sektora bezbednosti. Beograd, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, 2011.
3. Gorana Odanović. Uloga organizacija civilnog društva u praćenju i procenjivanju NAP-a za primenu rezolucije 1325. Beogradski centar za bezbednosnu politiku, 2013.
4. Maja Bjeloš, Zorana Brozović i Saša Đorđević. *Priručnik za rad lokalnih saveta za bezbednost*. Beograd, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, 2011.
5. Olga Gladkikh. *Javno zastupanje i uključivanje građana*. Nacionalna koalicija za decentralizaciju
6. Snežana Đorđević. *Priručnik za učešće građana i civilnog društva u procese odlučivanja: primena Kodeksa dobre prakse*. Beograd, Građanske inicijative, 2011.
7. Svetlana Stanarević i Filip Ejodus (ur.). *Pojmovnik bezbednosne kulture*. Beograd, Centar za civilno-vojne odnose, 2009.
8. UK Government. *Code of Practice on Consultation. Consultation principles*. UK Government, 2008.
9. UNDP. *Izveštaju o ljudskom razvoju*. UNDP, 1994.

